

הבטחת הקב"ה בראש השנה שחל בשבת שאין תוקעים בשופר "ויבא יעקב שלם עיר שכם" - ש'בת כ'לה מ'לכתא נזכה להיות "שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו"

ברצוני להעלות על שלחן מלכים נושא המדובר מאד בימים אלו בפי רבים ושלמים, אשר נפל עליהם פחד גדול ממה שמשמע מדברי חכמינו ז"ל, שכל שנה שאין תוקעים בה בשופר בתחילת השנה מריעים לה בסוף השנה, שיבואו ח"ו צרות על ישראל ויצטרכו להתענות ולתקוע בשופר בסוף השנה להתעורר בתשובה.

לכן ברצוננו להקדיש מאמר זה לקנא קנאת ה' צבאות, להוכיח בראיות ברורות מדברי רבותינו הקדושים הקדמונים והאחרונים, ובפרט מספרי תלמידי הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שלא יעלה ח"ו על הדעת כי בקיום תקנת חכמינו ז"ל, שגזרו אומר בדברים ברורים שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, עלולים אנו לצאת ניוזקים מזה, אלא אדרבה ואדרבה אין לנו רפואה גדולה מזו אלא לשמוע בקול חכמינו ז"ל, כמו ששינוי בגמרא (כתובות קג): "לשון חכמים ברכה, לשון חכמים עושר, לשון חכמים מרפא".

ויש להמליץ בזה כלל גדול שקבעו חכמינו ז"ל בגמרא (בבא מציעא קי): "וכי מתקני רבנן מילתא דאתי בה לידי פסידא". וכן תמיהו בגמרא (בבא בתרא לח): "מתקני רבנן מידי דאתי ביה לידי פסידא". פירוש, איך יעלה על הדעת שיתקנו החכמים תיקון שיגרם מזה הפסד לאדם, וזהו המקור למה שכתבו התוספות (יבמות פו: ד"ה מר סבר): "דמילתא דאתי לידי תקלה לא הוו מתקני רבנן". וכן מבאר הרשב"א קושיית הגמרא (כתובות נו. ד"ה וסבר): "אנן לא מתקנינן מידי דנפיק מיניה חורבא בעלמא".

לכן לכבוד התורה הקדושה וחכמי התורה שבעל פה, שהקב"ה מסר להם כח מיוחד לעשות סייגים לתורה, כמו שכתוב (ויקרא יח-ל): "ושמרתם את משמרת", ודרשו בגמרא (יבמות כא): "עשו משמרת למשמרת", אמרתי אקום ואשנה

לקראת שני ימים של ראש השנה הבאים עלינו לטובה, שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ושבע לבריאת העולם, אשר היום הראשון של ראש השנה חל בשבת קודש, דבר בעתו מה טוב להתבונן בכח העצום שמסר הקב"ה לחכמי התורה, לבטל מצות תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת, וכבר הקדים הקב"ה לגלות לנו בתורה שבכתב סימוכין לכך שמסר לחכמים כח נפלא זה לבטל תקיעת שופר בפועל כשחל בשבת, כמו שדרשו בגמרא (ראש השנה ט:): סתירת הכתובים:

"כתוב אחד אומר (ויקרא כג-כד) שבתון זכרון תרועה [רש"י: "ולא תרועה ממש אלא מקראות של תרועה יאמרו"], וכתוב אחד אומר יום תרועה יהיה לכם [בפועל], לא קשיא כאן ביום טוב שחל להיות בשבת [זכרון תרועה בתפלות ולא בשופר], כאן ביום טוב שחל להיות בחול [יום תרועה בקול שופר].

ומפרש בגמרא כי מן התורה תוקעים בשופר גם בראש השנה שחל להיות בשבת, אלא שחכמינו ז"ל גזרו שלא לתקוע בשבת מחמת חשש לחילול שבת: "הכל חייבין בתקיעת שופר, ואין הכל בקיין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבידנו ד' אמות ברשות הרבים, והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה". פירוש, זהו הטעם שגם כשחל יום ראשון של חג הסוכות בשבת ביטלו חכמים מצות נטילת לולב, וכן ביטלו חכמים קריאת המגילה בפורים שחל בשבת, גזירה שמא יעבירם ד' אמות ברשות הרבים.

**"לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים...
כי קדוש היום לאדונינו"**

והנה בשנה זו שיום הראשון של ראש השנה חל בשבת קודש שאין אנו תוקעים בשופר מחמת תקנת חכמינו ז"ל,

יום שני של ראש השנה שבו נידונים אלו שאינם צדיקים אינו חל אף פעם בשבת כדי שיתקעו בשופר להמתיק הדינים

דבר בעתו מה טוב להעלות על שלחן מלכים חידוש שחנני ה', שהוא חיזוק נפלא בכל שנה שיום ראשון של ראש השנה חל בשבת שאין תוקעים בו בשופר, על פי מה שנקדים להתבונן במה שקבעו חכמינו ז"ל את הימים שראש השנה יכול לחול בהם, כמו שכתב הטור ואחריו נמשך המחבר בשלחן ערוך (או"ח סימן תכח סעיף א'): "אין קובעין ראש השנה לא ביום א', ולא ביום ד', ולא ביום ו', וסימן לא אד"ו ראש". פירוש ראש השנה אינו יכול לחול בימים א' ד' ו'. נמצא לפי זה כי מכיון שיום ראשון של ראש השנה אינו יכול לחול אף פעם ביום ו', אם כן אין מציאות שיום שני של ראש השנה יחול בשבת קודש.

אמנם יש להעיר על זה ממה שכתב הר"ן בפירושו על הר"ף (ראש השנה טז). הטעם שראש השנה הוא יום הדין לכל באי עולם, על פי מה שמבואר בפסיקתא (פסקא כג) וכן במדרש (ויק"ר כט-א), כי העולם נברא בכ"ה באלול, וביום שישי לבריאת העולם שהיה א' בתשרי שהוא ראש השנה נברא אדם הראשון, ובו ביום נצטווה שלא לאכול מעץ הדעת, ובו ביום חטא וגירשו הקב"ה מגן עדן, ובו ביום חזר בתשובה ויצא זכאי, ומסיים המדרש: "אמר הקב"ה לאדם, זה סימן לבניך, כשם שעמדת לפני בדין היום ויצאת בדימוס, כך עתידין בניך לעמוד לפני בדין ביום זה ויוצאין לפני בדימוס, אימתי בחודש השביעי באחד לחודש".

נמצינו למדים מזה דברים ברורים, כי ראש השנה הראשון שהיה בעולם היה ביום השישי לבריאת העולם שבו נברא אדם הראשון, וצריך ביאור מכיון שהקב"ה בחר ליום הדין דוקא את ראש השנה בא' בתשרי, משום שביום זה חטא אדם הראשון ועשה תשובה, והרי זה בבחינת מה ששנינו בגמרא (יומא פו:): "היכי דמי בעל תשובה... באותו פרק, באותו מקום", מדוע אם כן קבעו חכמים באופן זה, שהיום הראשון של ראש השנה אינו יכול לחול אף פעם ביום ו' כמו שהיה לבריאת העולם שחטא בו אדם הראשון ועשה תשובה.

רחש לבי דבר טוב לבאר הענין בזה על פי מה שכתב רבינו חיים וויטאל ב"שער הכוונות" (דרושי ראש השנה דף צ טור א ד"ה בכל יי ימי תשובה) ענין נפלא בשם רבו האריז"ל, כי יום ראשון של ראש השנה הוא דינא קשיא שהצדיקים הראויים לצאת זכאים בדין נידונים בו, ואילו יום שני של ראש השנה הוא דינא רפיא, שהקב"ה ברוב רחמיו דן בהם את אלו שאינם ראויים לצאת זכאים בדינא קשיא של יום ראשון, ובלשון קדשו: "כי יש בני אדם נידונים ביום ראשון ואז הם דינא קשיא, ויש נידונים ביום ב' שהוא דינא רפיא, ורוצה הקב"ה לרחם עליהם ודן אותם ביום הב'".

מעתה יאירו עינינו להבין הטעם שהתחכמו חכמינו ז"ל לומר "לא אד"ו ראש", שיום ראשון של ראש השנה אינו יכול לחול בימים א' ד' ו', כדי שלא תהיה מציאות שיום שני של ראש השנה יחול בשבת קודש שאין תוקעים בו בשופר, כי היות שאלו שאינם ראויים נידונים ביום שני שהוא דינא רפיא, לכן תיקנו חכמים לקבוע ראש השנה באופן כזה שיום שני של ראש השנה יחול תמיד ביום חול שתוקעים בו בשופר כדי שיתעוררו בתשובה, כמו שכתוב (עמוס ג-ו): "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", ובזכות זה יעמוד הקב"ה מכסא דין וישב על כסא רחמים, ויהפוך להם מדת הדין למדת הרחמים, כדי שכל בית ישראל יזכו לכתיבה וחתימה טובה, שנה טובה ומתוקה בכל הברכות ובכל הישועות.

ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו
כי חדות ה' היא מעוזכם."

**"כל שנה שאין תוקעין לה
בתחלתה מריעין לה בסופה"**

פתח דברינו יאיר במה ששנינו בגמרא (ראש השנה טז):
"ואמר רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה [שלא

פרק זה, למען דעת שמצד אחד מוטלת עלינו החובה לגשת
לראש השנה שבו כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון
בחרדת קודש, ומצד שני אפילו בראש השנה שחל בשבת,
צריכים אנו לשמוח שנתן לנו הקב"ה יום של תשובה, כמו
שאמר נחמיה הנביא לישראל בראש השנה דברים ברורים
ונחרצים (נחמיה ח-ו): "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים

והוסיף הט"ז מה שנתגלה לו בחלום: "ופעם אחת בא לי בחלום פירוש הפסוק (תהלים צח-י) בחצוצרות וקול שופר הרעיו לפני המלך ה', שפירשו על דרך הגמרא הזו, שיהיו נזהרים לקיים התרועה על ידי שופר, קודם שתהיה התרועה ח"ו בסוף השנה מאתו יתברך, ובזה אמר לפני המלך ה', כלומר קודם תרועת המלך ה' ברוך הוא חס ושלום".

והנה גם על מה שהביאו התוספות כי כשלא תקעו באונס צריך לדאוג מצרות שיבואו עליהם, מצינו בראשונים החולקים על זה שדוקא אם לא תקעו בפשיעה שלא הכינו שופר וכדומה, כמו שכתב בחידושי הרשב"א (ראש השנה טז): בשם בעל הלכות גדולות עצמו הפירוש בדברי רבי יצחק: "שאינן תוקעין בתחלתה, פירוש בפשיעה, הא איקלע ראש השנה בשבת לא, דמניעה זו למצוה ולשם שמים, וכן כתב בעל ההלכות ז"ל". וכן כתב ה"מאירי" (ראש השנה סם): "וכל שנה שנמנעו מתוך פשיעתם ולא תקעו בראש השנה יהיו דווגים להיות מריעים לה בסופה".

הרי לנו מכל האמור דברים ברורים ומאירים מרבתינו הראשונים, בעל הלכות גדולות, ובעלי התוספות, כי הדברים החריפים שדיבר רבי יצחק על שנה שלא תקעו בה בתחילה מריעים לה בסופה, התכוון רק על שנה שלא תקעו בה מחמת אונס, וגם בזה חולקים הרשב"א והמאירי כי עונש זה הוא רק כשלא תקעו מחמת פשיעה, אבל בשבת קודש הסכימו כל הדעות שכיון שחכמינו ז"ל גזרו עלינו שלא לתקוע מחשש חילול שבת, אין לנו לחשוש שמניעה זו תגרום לנו נזק במשך השנה, אלא אדרבה כפי שיתבאר לפנינו "לשון חכמים ברכה, לשון חכמים עושר, לשון חכמים מרפא".

מה נפלא הוא הרמז שרמז המקובל האלקי רבינו צבי הירש מזידיטשוב זי"ע [הובא במאמר הוד והדר שבסוף שו"ת הד"ר] על ראש השנה שחל בשבת שאין תוקעים בו בשופר, שעל כך רמז דוד המלך (תהלים קכו-ב): "אז ימלא שחוק פיני ולשונו רנה". מילת א"ז הכלולה מב' אותיות א' ז' היא רמז על ראש השנה, שהוא יום א' בשנה שחל ביום ז' שהוא שבת קודש, אז ימלא ש'חוק פ'ינו ו'לשונו ר'נה ראשי תיבות שופ"ר, לרמז שהשמחה והרינה של השירות ותשבחות הממלאות את פיני ולשונו בשבת הן במקום שופר, כי הן מסוגלות להמשיך רחמים על ישראל.

תקעו בשופר בראש השנה], מריעין לה בסופה, מאי טעמא, דלא איערבב שטן". ופירש הריטב"א: "מריעין לה בסופה, פירוש על ידי הצרות שבאות ומתענין ומתריעין בשופרות".

וכתבו על זה בתוספות (ד"ה שאין תוקעין בתחלתה): "מפרש בהלכות גדולות לאו דמיקלע בשבת, אלא דאיתיליד אונסא". פירוש, מה שאמר רבי יצחק שכל שנה שלא תקעו בה בשופר בראש השנה, יצטרכו לתקוע בשופר בסוף השנה על הצרות שיבואו, אין כוונתו כשראש השנה חל בשבת שחכמינו ז"ל תיקנו שלא לתקוע בשופר מחשש חילול שבת, אלא כוונתו אם קרה אונס שלא יכלו לתקוע בשופר בראש השנה, הרי זה סימן שיבואו עליהם צרות ויצטרכו לתקוע בשופר. וכן הביא הפוסק הגדול הטור (או"ח סימן תקפה) בשם בעל הלכות גדולות כמו שהביאו התוספות, שהסימן הרע אינו בראש השנה שחל בשבת, אלא אם קרה אונס שלא יכלו לתקוע בשופר.

בענין זה ראוי להביא את דברי הט"ז [ה"טורי זהב"] זי"ע בפירושו על שלחן ערוך (או"ח סימן תקפה ס"ק ז) שהביא מה שכתב הטור בשם בעל הלכות גדולות, שכוונת רבי יצחק היא בשנה שלא תקעו בה שופר בראש השנה מחמת אונס, ותמה על זה: "וקשה דהא אונס פטרא רחמנא בכל מקום, ותו קשה דאיתא במהרי"ל (הלכות שופר) הא דמריעין בסופה דהיינו במזיד, אבל נתבטלה מחמת אונס לא יאונה להם כל און, והוא שלא כדברי בעל הלכות גדולות".

ומבאר הט"ז הכוונה בזה, כי מה שנסתבב מן השמים שלא יכלו לתקוע בראש השנה מחמת אונס, הוא משום שרצו להראות להם שרבו עוונותיהם, ואם לא ישובו בתשובה יבואו עליהם צרות ח"ו ויצטרכו לתקוע בשופר, אולם התכלית האמיתית היא שידאגו ויקדימו להתעורר בתשובה לפני הצרה, ועל ידי זה יזכו להינצל מן הצרה בסוף השנה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"ונראה לי דהך מריעין בסופה, הוא על פי מה שמצינו (ברכות נה.) בחלמא בישא [בחלום רע] דאמרינן שם עציבותיה מסתייע, פירוש על ידי שהוא דואג ומתעצב, ניצול אחר כך מהרעה שהיתה נגזר עליו, והכי נמי בהך דתקיעות של ראש השנה, באם נאנסו ולא תקעו, היא סיבה מאתו יתברך שאירע להם כן, ובזה מראה להם הקב"ה שירע להם בסוף השנה, ונפקא מינה שיחזרו בתשובה ויצטערו על זה, ועל ידי זה יתכפר להם מה שנתחייבו".

חכמינו ז"ל טמנו את הטעם הנסתר בתוך הטעם הנגלה מהחשש של חילול שבת

פסק הלכה ברור של רבותינו בעלי התוספות וכל הראשונים, כי בראש השנה שחל בשבת שאנו מקיימים גזירת חז"ל אין שום חשש לשנה רעה

בני יששכר: "ויבא יעקב שלם" ראשי תיבות ש'ופר ל'ולב מ'גילה, "עיר שכם" כשחל ראש השנה ביום ש'בת כ'לה מ'לכתא

שרו של עשו נאבק עם יעקב אבינו שנחלתו היא שבת, "ויגע בכף ירכו", שיכשלו ישראל להעביר שופר לולב ומגילה ד' אמות ברשות הרבים

יעקב אבינו נתחכם להשפיע על חכמי ישראל לבטל ג' מצוות שופר לולב מגילה בשבת כדי שלא יכשלו בחילול שבת

בדרך זו במסילה נעלה להתבונן במה שתיקנו חכמינו ז"ל לבטל מצות תקיעת שופר בשבת, גזירה "שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים", ולכאורה יפלא שהרי היו יכולים לתקן שרק מי שהוא בקי ומומחה יתקע בשופר, ואז הרי אין חשש שילך אצל בקי ללמוד.

אמנם הביאור האמיתי על כך הוא כמו שביארו רבותינו הקדושים, שחכמינו ז"ל ביטלו תקיעת שופר בשבת בגלל טעם פנימי, כי מפאת קדושתה הגדולה יש בשבת קודש כח נשגב לפעול בשמים כל התיקונים שאנו צריכים לתקן בג' מצוות אלו, שופר לולב ומגילה, אלא שהשכילו להלביש טעם זה בתוך טעם נגלה שהוא שוה לכל נפש, שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים.

ונראה להביא מקור ברור לכך מדברי אחד מבעלי התוספות רבינו אלעזר רוקח ב"ספר הרוקח" (סימן רא) שכתב בלשון קדשו: "בשבת אין תוקעין משום גזירה דרבה, ועוד כי השבת אות וישראל נשמרים בו". הרי לנו דברים ברורים כי אף שלא נזכר בגמרא רק הטעם של רבה גזירה שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים, הוסיף ה"רוקח" עוד טעם מדיליה, כי השבת היא אות וישראל נשמרים בה.

מה נפלאים הם דברות קדשו של ה"בן איש חי" בספרו "תורה לשמה" (סימן תלו) שמבאר ענין זה בלשון קדשו:

"הטעם דשמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים, לא אמרו רבותינו ז"ל אלא בשביל לעשות טעם פשטי ונגלה לגזרתם לפני המון ישראל, כדי שתתקבל גזרתם אצל כל אדם, ולא תהיה גזירה שאין בה טעם, אך אין זה עיקר הטעם שלהם, אלא העיקר הוא מפני שהם ידעו ברוח קדשם, שהתיקון הנעשה על ידי מצוות אלו ביום זה, הנה כאשר חל יום זה בשבת, הנה הוא נעשה מאיליו מכח קדושת השבת ואין צריך לעשותו על ידינו, לכן בעבור כבוד שבת תיקנו שלא לתקוע ביום זה, ולא יטלו לולב, להורות שהתיקון של המצוות האלה הוא נעשה מאיליו על ידי קדושת השבת.

אך זה הטעם הוא סוד ונסתר ולא יספיק להמון ישראל, ולכן הוכרחו לעשות טעם אחר לגזרתם, והוא שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים... ולעולם עיקר הטעם הוא משום דהתיקונים הנעשים על ידי מצוה זו הם נעשים מאליהם מכח תוספת קדושת השבת.

וכל זה בחלק המעשה, אבל בחלק הדיבור גם כשחל בשבת אנחנו מקיימים המצוה, כי חלק הדיבור של מצות תקיעת שופר מתקיים על ידי פרשת המפטיר שקורין יום תרועה יהיה לכם, וגם על ידי הפסוקים שמזכירין בתפילת מוסף, וכן כשחל יום ראשון של סוכות בשבת, אנחנו מקיימים חלק הדיבור של מצות לולב ומיניו בפרשה שקורין בספר תורה, שאומרים פסוק (ויקרא כג-מ) ולקחתם לכם ביום הראשון".

"ויבא יעקב שלם" ש'בת ל'ולב מ'גילה
"עיר שכם" ש'בת כ'לה מ'לכתא

הבה נמשיך במסע הקודש להתבונן ברעיון נשגב זה בהרחבה בדברי ה"בני יששכר" (מאמרי השבתות מאמר ט אות א), שמרמז מה שגזרו חכמינו ז"ל לבטל ג' מצוות שופר לולב ומגילה, כאשר זמן הקיום שלהם חל בשבת קודש, במקרא שכתוב אצל יעקב אבינו (בראשית לג-יח):

"ויבא יעקב שלם עיר שכם. יש לרמז מה שגזרו חכמינו ז"ל בשב ואל תעשה, לבטל שלשה מצוות בהגיע זמן מצוות

ישוב הפליאה מכיון שראש השנה הוא יום הדין כדי לתקן חטא אדם הראשון שהיה באותו יום מדוע קבעו חז"ל שלא יחול ביום ו'

רבינו האריז"ל: צדיקים נידונים ביום ראשון של ראש השנה שהוא דינא קשיא משום שיש בכוחם לצאת זכאים בדין

את אלו שאינם ראויים מצד מעשיהם דן הקב"ה ברוב רחמיו ביום שני של ראש השנה שהוא דינא רפיא כדי שיצאו זכאים בדין

פלא והפלא: חכמינו ז"ל קבעו שלא יחול ראש השנה ביום ו', כדי שיום ב' יחול תמיד ביום חול שתוקעים בו בשופר

בשבת דהיינו שופר לולב מגילה, כאומרם בכמה מקומות (ר"ה כט; סוכה מג, מגילה ד:) היינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה.

והנה בודאי כל משכיל יבין, שהגם שגזרו חכמינו ז"ל לבטל מצוות אלו ביום השבת בכדי שלא יבוא לידי חילול, עם כל זה השכל מחייב שבודאי לא היו גוזרים לבטל מצות עשה הבא מזמן לזמן, אם לא שידעו אשר כח וסגולת השבת תעמוד במקומה, דאי לא תימא הכי קשה קושיית הראשונים למה לא גזרו בקריאת התורה [בשבת], ולמה לא גזרו על מצות מילה בשבת, על כרחך צריכין למימר שהם ידעו שהתיקון שנעשה על ידי ג' המצוות הנ"ל הנה יושלם בקדושת השבת".

בהמשך הדברים הוא מבאר בלשון קדשו:

"ומעתה אומר לך דליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, 'ויבא יעקב', כל בית יעקב, 'שלם' ראשי תיבות ש'ופר ל'ולב מ'גילה, בג' מצוות אלו באים שלימים ומושלמים, 'עיר שכ"ם' ראשי תיבות ש'בת כ'לה מ'לכתא, 'עיר' לשון התעוררות, כשמתעורר קדושת יום השבת אשר קדושת היום יכונה בג' שמות הללו, הנה עצם קדושת היום פועל תמורת הג' מצוות הללו וקילורין של מלך אינו חסר כלום, וכל העדה כולם קדושים ותמימים ומושלמים לפני היוצר כל הוא אלקינו".

על פי האמור מוסיף ה"בני יששכר" לרמז ענין זה גם בדברי הנביא בענין שבת קודש (ישעיה נח-ג): **"אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת עונג",** ובלשון קדשו:

"כל הדברים הנ"ל יש לרמוז בדברי הנבואה, אם תשיב משבת רגליך וכו', היינו שלא להעביר ד' אמות ברשות הרבים, וקראת 'לשבת' עונג, היינו מותר לך לגזור גם על הג' מצוות שלא לעשותן בשבת, בכדי שלא תבוא להעביר ד' אמות, ומצות קדושת השבת תעמוד לך במקומה, והרמז הוא [וקראת] לשב"ת בגימטריא שופ"ר לול"ב מגל"ה".

הקב"ה הסמיך הנצחון של יעקב אבינו על שרו של עשו לביטול ג' מצוות כשחלות בשבת

כעבדא קמיה מאריה נראה להוסיף תבלין לדבריו הקדושים של ה"בני יששכר", לבאר הטעם שבחר הקב"ה לרמז שיש בכח החכמים לבטל ג' מצוות אלו ביום השבת דוקא אצל יעקב אבינו, על פי מה שידוע כי שבת קודש היא נחלת יעקב, כמו ששינו בגמרא (שבת קיח): **"כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר (ישעיה נח-ד) אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו', לא כאברהם שכתוב בו (בראשית יג-ז) קום התהלך בארץ לארכה וגו', ולא כיצחק שכתוב בו (שם כו-ג) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, אלא כיעקב שכתוב בו (שם כח-יד) ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה".**

והנה הטעם שדוקא יעקב אבינו זכה שהשבת נקראת על שמו **"נחלת יעקב"**, מבואר במדרש (ב"ר יא-ז) משום שהוא הראשון שכתוב אצלו ששמר שבת, כמו שכתוב בפסוק הנ"ל (בראשית לג-ח): **"ויבא יעקב שלם עיר שכם בבואו מפדן ארם ויחן את פני העיר".** ודרשו במדרש (שם): **"נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום".**

הנה כי כן ירווח לנו להבין הטעם שרמז לנו הקב"ה דוקא אצל יעקב אבינו על ביטול ג' מצוות אלו ביום השבת, בפסוק **"ויבא יעקב שלם עיר שכם"**, ללמדנו כי יעקב אבינו ששבת

חסר כלום מכל אותו דורון [ששלח לעשו], שלם בתורתו, שלא שכח תלמודו בבית לבן... בבואו מפדן ארם, כאדם האומר לחבירו, יצא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם, אף כאן ויבא שלם מפדן ארם, מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך". ולפי המבואר רמז לנו הכתוב שנתרפא יעקב אבינו מצליעתו בכף ירכו, על ידי שגזרו חכמים לבטל ג' מצוות אלו בשבת, כדי שלא יעבירו ישראל בכף ירך רגליהם ד' אמות ברשות הרבים.

והנני מוסיף נקודה יקרה לבאר הטעם שהסמך הכתוב ביטול ג' מצוות שופר לולב מגילה בשבת לנצחון של יעקב אבינו על שרו של עשו, כי מאחר שבעקבות ביטול התקיעה בשופר בשבת עלולים ישראל להתמלא פחד גדול, שמא בגלל שביטלו מצות תקיעת שופר בשבת, יתגבר השטן לקטרג עלינו ולגרום בכך צרות בסוף השנה, בבחינת "כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה".

לכן הסמך הקב"ה לנצחון הגדול של יעקב אבינו על השטן שרו של עשו הבטחה ברורה "ויבא יעקב שלם עיר שכם", כדי לגלות לנו כי כמו שהשטן לא היה יכול לנצח את יעקב, כן לא יוכל השטן לקטרג עלינו כאשר יבוא יעקב של"ם בתכלית השלימות בג' מצוות אלו שופר לולב מגילה, שלא לקיימן בפועל עיר שכם ביום שבת כלה מלכתא, כי קדושת השבת היא במקום תקיעת שופר.

הנה כי כן יאירו עינינו וישמח לבנו בשנה זו, שיום ראשון של ראש השנה חל בשבת קודש, שאין אנו תוקעים בשופר כדי לקיים מה שתיקנו חכמינו ז"ל, שנמשיך בעבודת הקודש להמליך את הקב"ה על כל העולם, ונתעורר בתשובה תפלה וצדקה לתקן את כל מה שפגמנו, ולא נירא ולא נפחד מכך שלא תקענו בשופר בשבת, אלא אדרבא נזכור את הבטחתו של הקב"ה בתורתו "ויבא יעקב שלם עיר שכם", לבטל ג' מצוות אלו שופר לולב מגילה ביום שבת כלה מלכתא, ובזכות זה יקיים בנו הקב"ה את הבטחתו: "ויבא יעקב שלם עיר שכם, שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו".

שופ"ר ראשי תיבות ש'טן ו'אין פ'גע ר'ע כי השטן עצמו נהפך לטוב ואינו פגע רע

הנה מה טוב ומה נעים לבאר הכח הגדול שיש לשבת קודש לפעול הפעולה של מצות תקיעת שופר, אפילו כשאין

היא נחלתו, בא עם כל בית ישראל שלמים ומתוקנים, של"ם בג' מצוות שופר לולב מגילה, עיר שכם, כאשר מתעוררת קדושת שבת כלה מלכתא, אפילו בלי שום מעשה כי אם בדיבור בבחינת "זכרון תרועה".

"וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו" שיעבירו ישראל ד' אמות ברשות הרבים

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הטעם שרמז לנו הקב"ה על ביטול ג' מצוות שסימן של"ם - שופר לולב מגילה, כשהן חלות בשבת קודש שהיא בבחינת שכם - שבת כלה מלכתא, על פי מה שנשים לב להתבונן בפרשת וישלח, כי פסוק זה נאמר מיד אחרי שהכתוב מתאר המאבק הקשה שנאבק שרו של עשו עם יעקב ולא יכול לו, וכן אחרי שנתפייס יעקב עם עשו בעל כורחו שלא היה יכול להזיק לו.

מעתה אמינא מילתא חדתא בדחילו ורחימו, כי מה שכתוב במאבק של שרו של עשו עם יעקב אבינו (שם לב-כה): "ויאבק איש עמו", הכוונה בזה שנלחם עם יעקב לקחת ממנו נחלתו שהיא קדושת השבת, אמנם (שם כו): "וירא כי לא יכול לו" - ל"ו דייקא, שלא היה מסוגל לפגוע בקדושת השבת שנמשכת ל"ו שעות, מחצות היום של ערב שבת עד חצות הלילה במוצאי שבת, "ויגע בכף ירכו", הכוונה בזה רצה להכשיל את זרעו של יעקב בג' מצוות אלו שופר לולב ומגילה, שכאשר יחולו בשבת שהיא נחלת יעקב יכשלו בחילול שבת, על ידי שיעבירו בכף הירך של רגליהם את השופר הלולב והמגילה ד' אמות ברשות הרבים, ומוסיף הכתוב "ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו", כי באמת אם היו מקיימים מצוות אלו היו נכשלים בזה.

לכן נתחכם יעקב אבינו עמוד התורה והשפיע ברוח קדשו על חכמי התורה לבטל ג' מצוות אלו כשיחולו בשבת, כדי שלא יכשלו ישראל להעביר ג' מצוות אלו ד' אמות ברשות הרבים, ובחכמת התורה שבקרב ידע יעקב שקדושת השבת תשלים את התיקונים של ג' מצוות אלו בשמים, ועל כך באה הבטחת הכתוב כי אמנם כן יהיה: "ויבא יעקב שלם עיר שכם", כמו שפירש ה"בני יששכר" כי יעקב אבינו בא עם כל בית ישראל שלמים ומתוקנים, של"ם בג' מצוות שופר לולב מגילה, עיר שכם, כאשר מתעוררת קדושת שבת כלה מלכתא, אפילו בלי שום מעשה.

מה נפלא להבין לפי זה מה שפירש רש"י: "ויבא יעקב שלם, שלם בגופו, שנתרפא מצליעתו, שלם בממונו, שלא

קדושת שבת הופכת מלאך רע לטוב ומדת הדין למדת הרחמים

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הכח הנפלא של שבת קודש להפוך את השטן למלאך טוב, שהוא עצמו ילמד זכות על ישראל, ולהפוך מדת הדין למדת הרחמים, על פי מה ששנינו בגמרא (שבת קיט:): "שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו". וכתב ה"מטה משה" (עמוד העבודה חלק ד סימן תלה), כי המלאך הרע שמלווה את האדם בערב שבת הוא הס"מ, וידוע כי הס"מ הוא שרו של עשו שנאבק עם יעקב.

נמצינו למדים מזה הכח הגדול של קדושת השבת שהיא נחלת יעקב להפוך את המלאך הרע למלאך טוב, וכן להפוך מדת הדין למדת הרחמים, כמאמר הזוהר הקדוש שאומרים בליל שבת (פרשת תרומה קלה:): "כד עיל שבתא איהי אתייחדת ואתפרשת מסטרא אחרא וכל דינין מתעברין מנה".

ויש לומר כי דבר זה רמוז בשמו של יעקב שהשבת היא נחלתו, שכן יעקב בגימטריא ב' פעמים מלאך, לרמז שבזכותו אנו זוכים בכל שבת לברכה משני מלאכים, כי המלאך הטוב מברך אותנו, וגם המלאך הרע עונה אמן בעל כרחו [והמשכיל יבין כי דבר זה עולה בקנה אחד עם יעקב אבינו שמדתו תפארת הכלולה מחסד ומדין, כי על ידי התחברותם הוא ממתיק את הדין ונהפך לרחמים].

מעתה יאירו עינינו להבין הטעם שרמז הקב"ה ביטול מצות תקיעת שופר בשבת דוקא אצל יעקב אבינו, ויבא יעקב שלם עיר שכם, כי מכיון שתכלית מצות תקיעת שופר היא להפוך את השטן למלאך של רחמים, לכן שבת קודש שהיא נחלת יעקב ההופכת בקדושתה את מלאך רע למלאך טוב, יש בה גם כן הכח לפעול את פעולת השופר כפי שרמוז בראשי תיבות שטן ו'אין פ'גע ר'ע, כלומר יש כאן שטן אבל אינו פגע רע, אלא בעל כורחו יענה אמן ונהפך למלאך טוב.

תוקעים בו בגלל תיקון חכמינו ז"ל, על פי מה ששנינו בגמרא (ראש השנה טז:): כי תכלית מצות תקיעת שופר היא כדי לערבב ולבלבל את השטן, וכמו שביאר רבי יצחק הטעם שכל שנה שלא תקעו בה בתחילתה מריעין לה בסופה: "דלא איערבב שטן", משום שלא נתערבב השטן בתקיעת השופר.

וכתב על זה הטור (או"ח סימן תקפה) רמז נפלא, שיש בכח השופר לערבב את השטן: "רמז לדבר (מלכים א ה-יח) אין שטן ו'אין פ'גע ר'ע ראשי תיבות שופ"ר, פירוש כשיש שופר אין פגע רע". ותמה על זה הט"ז (שם ס"ק ז): "וקשה היכא רמיזא 'אין' שטן, אדרבה להיפוך משמע ח"ו". כלומר הלא שופ"ר הוא ראשי תיבות שטן ו'אין פ'גע ר'ע, משמע מזה שיש שטן כיון שחסרה מילת "אין", ומנין דרש הטור להוסיף מילת "אין" ולדרוש "אין שטן ואין פגע רע".

ומיישב הט"ז כוונת הטור בזה: "ונראה לי דהוא על דרך שמצינו במדרש (פרקי דרבי אליעזר פרק מו), שסמא"ל עצמו מלמד זכות על ישראל ואמר יש לך עם כמלאכים כו', על כן אמר כאן [ברמז של שופ"ר] שטן ו'אין פ'גע ר'ע, כלומר אף שהשטן שם הוא, מכל מקום אין פגע רע, כי הוא עצמו נהפך לטובה, ממילא הוה כאילו אינו שם כלל, והוה שפיר אין שטן".

נמצינו למדים מזה כי תכלית תקיעת השופר היא לערבב את השטן שהוא עצמו ילמד זכות על ישראל, וזהו הרמז במילת שופ"ר ראשי תיבות שטן ו'אין פ'גע ר'ע. והנה כאשר נתבונן נראה שדבר זה עולה בקנה אחד עם מה שמבואר במדרש, כי תכלית מצות תקיעת שופר היא להפוך מדת הדין למדת הרחמים, כמו שדרשו במדרש (ויק"ר כט-ג):

"יהודה ברכי נחמן פתח, (תהלים מז-ו) עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה, מאי טעם, עלה אלקים בתרועה [אלקים הוא מדת הדין], ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר [הו"ה הוא מדת הרחמים], ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם, והופך עליהם מדת הדין לרחמים, אימתי בחודש השביעי".